

A szláv történelmi-kulturális típus

A szláv kultúrák összefoglaló áttekintése

Nyikolaj Danyilevszkij (Н. Данилевский, 1822–85): *Oroszország és Európa (Россия и Европа, 1869, 1870): Etnikum, amelyre nyelvi, földrajzi, történelmi, kulturális (világlátásbeli) közös gyökerek jellemzőek*

1.	Az összetartozás tudata	(Pánszláv eszme), írásteremtés és választás
2.	Közös nyelv	Az ószláv nyelv
3.	Közös kultúra és hagyomány	A szláv pogány hiedelmek és motívumok
4.	Történelmileg kialakult	Közös „indulás” és fejlődés: • földrajzi aspektus: határ / kapocs Észak (barbárok) és Dél (civilizált világ), Kelet (Ázsia) és Nyugat (Európa) között, • történelmi aspektus: már létező civilizációs környezetbe kapcsolódik be, • kereszténység felvétele → Pax Slavia Christiana, → Slavia Orthodoxa és Slavia Latina.

A történelmi fejlődés és sajátosságai

i.sz. e. 8. sz.	4 – 5. sz.	14. sz.			16 – 17. sz.			
ARCHAIKUS KOR	ANTIKVITÁS	KÖZÉPKOR			RENEZÁNSZ			BAROKK FELVILÁGOSODÁS ROMANTIKA
		KORAI	ÉRETT	KÉSEI	KORAI	ÉRETT	KÉSEI	
		10.–11. sz.	13. sz.					
i.sz. 1. sz.	8 - 9. sz.		12 - 17. sz.		17. sz.	18. sz.		
ARCHAIKUS KOR		KÖZÉPKOR			BAROKK	FELVILÁGOSODÁS	ROMANTIKA	
Kereszténység felvétele és az államiság kialakulása - 7.- 11.sz.					Szláv nemzetek újjászületése A szláv államiság újjáteremtése 18.- 20.sz.			

1. Kezdeti korszak (kereszténység előtti) I.–VIII./IX. század
2. Kereszténység felvétele és szláv államok kialakulása (VII.–XI.)
3. Középkor (XII.–XVI./XVII.)
4. A szláv Barokk (XVII.)
5. Szláv nemzetek újjászületése (XVIII.–XIX.)
6. A szláv népek államiságának újjászületése (XIX.–XX.)
7. Szocialista közösségbe való összevonás
8. Poszt szocialista korszak

Kiválás a baltó-szláv etno-lingvisztikai közösségből (i. sz. e. 1. évezred második fele, „a temetkezési urnák mezeinek kultúrája”)

Az szláv etnikum keletkezése

I. autochton koncepció:

- A baltó-szláv etno-lingvisztikai közösségből kiválva Visztula és Dnyeper folyók középfolyása közötti területen alakul ki,
- A Nagy népvándorlás (2. – 4./5. sz.) korában nomád népek támadásai elől először délre (a Duna-medence déli régiója) és észak-nyugatra (a mai Bajorország területéig) indulnak
- egy részük keleti irányba indul két útvonalon: északon (a Balti tenger mentén) és délebben (Lengyelország mai területén keresztül)

II. autochton koncepció:

- az indoeurópai nyelvű etnikumok egyik vonulási útvonala, Duna mentén alakul ki,
- ezek migrációja során Dunáról északra települnek,
- a Nagy népvándorlás korában (2. – 4./5. sz.) – visszatérés a Dunai öshazába.

A szláv etnikum őshazája

A Duna folyómelléke mint a szláv őshaza

- határ (Pax Slavia és Bizánc között),
- a világmindenség középpontja = saját hely az oikumenében.

A három (déli, nyugati és keleti) szláv népcsoport szétválása (9. sz.).

Pax Slavia

A közös eredet bizonyítékai

1. Régészeti adatok

- A „prágai-kocsáki” (Közép és Kelet Európa) – a legkorábbi szláv kultúra
 - lakóház (tűzhellyel a sarokban)
 - antropomorfi rituális temetkezési korszok
- A „hosszú kurgánok kultúrája” (5.–6. / 8.–9. sz., Kelet Európa).
 - a sztyepei népek hatása

2. Nyelvészeti (nyelvtörténeti) adatok

- balti-szláv nyelvi közösség
- szláv kolonizáció és migráció irányai (helynevek – toponimák)
- három nyelvcsoportha szakadás (11. századig fennáll a közös nyelv)

3. A folklór adatai (A szlávok vilásképe)

- A viláskép alapja – a mezőgazdasági kalendárium.
- A világ központja / tengelye – a világfa:
 - összefogja a három szférát (ég, föld, alvilág) és az időt,
 - színjeit szakrális (szent) vagy khtonikus (alvilági) állatok (madarak, állatok, kígyó) képviselik,
 - a háromfejű istenség, Triglav istenben testesül.

A szláv etnikum történelmi „megjelenése”

Az első történelmi adatok:

- Jordanes gót történetíró latinul (552)
- Prokopius bizánci történetíró (6. sz.)
- Az etnogenezis: vénetek (Tacitus: az i.sz. kezdetén az oikumené szélén laknak) → antok (a 6.–7. századi források) és → szklavenok (a legelterjedtebb népnév-etnonima latin és görög forrásokban).

Az önmegnevezés:

- szlovene (gör. szklavenok / szklavinok) a „szó” / „szlovo”-ból (a többiek – „némák” / „nemci” / „németek” vagy idegenek – „чуждые / чужие” → „csud” a finnugor népek szláv etnonimája)

A szlávok „európaivá válásának” feltételei (7.-8. századtól)

1. Kellott a korabeli európai államokhoz hasonló **állami szerveződés**, amely biztosítja a kultúra hátterét (társadalmi, gazdasági, folytonossági, béke).
2. Kellott olyan szellemi színtér és „nyelv”, amelyek lehetőséget biztosítanak a kulturális környezettel való kommunikációra – **vallás**.
3. Kellott létrehozni a kultúra saját nyelvét – **írásbeliséget**.

Az első szláv államok keletkezése

1. Dél Európában, a Balkánon: Az első Bolgár cárság

- Fenyegető nagyhatalmi szomszéd (Bizánc Birodalom)
 - Három etnikai és kulturális összetevő:
 - óslakós trákok
 - betelepülő szláv törzsek (4. századtól)
 - türök (török) óbolgár törzsek Aszparuh kán vezetése alatt
 - 681 – az első Bolgár állam elismerése
 - 864/5 – a kereszténység felvétele hivatalos állami vallássá,
 - 883 – a szláv írásbeliség és nyelv a bolgár egyház és állam hivatalos „nyelve”
- A délszláv középkori kultúrák – diszkontinuitás – időbeli és földrajzi.

2. Közép Európában

Szamo Fejedelemsége (623–658)

Fredegar frank történetíró (7. sz.) *Historia Francorum* c. krónikája alapján,

Karantánia fejedelemség (7. sz. közepétől – 820-as évekig) – alpokbeli szlávok állami szervezete → Nagy Károly birodalmának része

Conversio Bagoariorum et Carantanorum (A bajorok és karantánok megtérése, 871)

Nagy Morvaország

- első említése – 822, fejedelme Mojmír a fejedelemség területéhez csatolt egy másik közép-európai szláv állami kezdeményt, a **Pribinai hercegséget** (a mai nyugat-szlovákiai és észak-magyarországi területeken),
- A morvák (morávok) megkeresztelése (a IX. század elejétől) – bajor-német és itáliai térítői missziók eredményeképpen,
 - Raszisztzlav nagy-morvai herceg uralkodása: 862 – segítséget kér a bizánci császártól → 863 – Morvaországban Konstantin-Cirill és Metód az (ó)szláv nyelvű liturgiát vezetik be (a szláv írásbeliség kezdete),
 - Rastislav örököse, Szvatopluk herceg uralkodása alatt a latin nyelvű liturgia kötelezővé tétele, Szvatopluk halála után (895) – erősödik a szomszéd német hercegségek nyomása a német egyház közvetítésével → 906–907 – a magyarok beözönlése ezekre a területekre → a Nagy Morva megszűnése.

Pannóniai / Plateni hercegség – Balaton környéki földeken (835–900) – vezetőit a frank királyok nevezték ki.

3. A kelet-európai síkságon

Kijevi Rus`:

- 882 – Kijev és Novgorod körül élő keleti szláv törzsek egyesülnek a katonai „varjag” Rjurik- dinasztia vezetésével Kijev égisze alatt.
- 988 – a Kijevi Rus megkeresztelése Vladimir herceg uralkodása idején és egyidejűleg a cirill írásbeliség elterjedésének kezdete.

Szt. Cirill és Metód tevékenysége

A morvái misszió (863): Konstantin Filozófus (Cirill) által Isteni sugallatra alkotta ábécé, a glagolita (38 betű) és az *aprapkosz*-evangélium fordítása – János evangéliuma (1:1) kezdő szavai: „Kezdetben vala az Ige”.

Ѡ ѡ Ѣ ѣ Ѥ ѥ Ѧ ѧ Ѩ ѩ Ѫ ѫ Ѭ ѭ Ѯ ѯ Ѱ ѱ Ѳ ѳ Ѵ ѵ Ѷ ѷ Ѹ ѹ Ѻ ѻ Ѽ ѿ Ѡ ѡ Ѣ ѣ Ѥ ѥ Ѧ ѧ Ѩ ѩ Ѫ ѫ Ѭ ѭ Ѯ ѯ Ѱ ѱ Ѳ ѳ Ѵ ѵ Ѷ ѷ Ѹ ѹ Ѻ ѻ Ѽ ѿ Ѡ ѡ

ИСКОНН БѢ СЛОВО

Jézus nevének szimbóluma = „földi“ nevének kezdő betűi

Ѡ ѡ Ѣ ѣ Ѥ ѥ Ѧ ѧ Ѩ ѩ Ѫ ѫ Ѭ ѭ Ѯ ѯ Ѱ ѱ Ѳ ѳ Ѵ ѵ Ѷ ѷ Ѹ ѹ Ѻ ѻ Ѽ ѿ Ѡ ѡ

Slavia Latina és Slavia Orthodoxa

Országok	Állami nyelv	Vallás (többségi)	Ábécé
<i>Keleti szlávok</i>			
1. Belorusszia	belorusz	keleti ortodox (pravoszláv)	cirill
2. Oroszország	orosz	keleti ortodox (pravoszláv)	cirill
3. Ukrajna	ukrán	keleti ortodox (pravoszláv)	cirill
<i>Déli szlávok</i>			
4. Bosznia-Hercegovina	boszniai	muzulmán / keresztény	latin
5. Bulgária	bolgár	keleti ortodox (pravoszláv)	cirill
6. Horvátország	horvát	katolikus	latin
7. Macedónia	macedón	keleti ortodox (pravoszláv)	cirill
8. Szerbia	Szerb	keleti ortodox (pravoszláv)	cirill (latin)
9. Szlovénia	szloven	katolikus	latin
<i>Nyugati szlávok</i>			
10. Csehország	cseh	katolikus/protestáns	latin
11. Lengyelország	lengyel	katolikus	latin
12. Szlovákia	szlovák	katolikus/lutheranizmus	latin